

DEO DUGE ET AUSPICE
DISPUTATIO ETHICA,

Ad Doctrinam

De

PHILOSOPHIA
PRACTICA *Imprimis*
SUMMO BONO CI-
VILI, ACTIONIBUS
ITIDEM HUMANIS.

Selectiora nonnulla exhibens.

Quæ

In Regiâ CHRISTI Néâ Universitate,
ex consensu & approbatione Ampliss. Fac.
Philosoph. ventilationi & censuræ Eru-
ditorum submittitur..

PRÆSIDE

M. AXELIO AND. KEMPIO

Bothniense,

RESPONDENTES

JOHANNE SVEN. FORSENIO

Nylando.

Addicm Junij Anni 1649. horis
locoq; consuetis.

A B O Æ,

Imprimebat Petrus Wald Acad. Typ. 1649.

Sacrae Regiae M.tis Sve-
ciæ fidelissimo,

Ducatus Æsthonici Gubernatori in-
clysio, Regiæ item arcis Revaliensis Topar-
chæ Generali, judicijq; Provincialis
Præsidi Eminentissimo;

Illustrissimo & Generosissimo Co-
miti ac Domino,

Dn. ERICO Grenstierna
A X E L II F.

Comiti in Cödرا Möhre L. Baroni
in Rimitho/ Dynastæ in Fi-
helm & Tidöön/&c,

Domino & Meccenati suo clementissi-
mo, gratiofissimo.

Illustriss. Comes, Domine Clementiss.

Cum tacitâ mente penso celsiss. tuum
animum, Comes Illustriss: Heroicis virtutib⁹ ceu gem-
mulis inter nitensibus distinctum, in stuporem sane de-
facit

facili rapior. Etenim cum Fennigia proxime illa
Iustissimam Tuam Clem. teneret, tot pietatis tot magni-
ficentiae, tot probitatis hic documenta reliquit, quae
vix haec syada depraedicare, ac ne vix quidem posse
est. Eo altitudinis, nomen tuum celestissimum, Comes
Iustissimus. hic excrevit, ut ne minimus quisque
rum magnificientiam cum depraedicare nesciat.
Hoc dum meas pulsat aures, nullus dubito Illust.
T.o Nominis basce pagellas litare, praesertim qui
novi musarum te, Comes Illustiss. esse patronum
maximum. Non enim munieris (quippe indigni fors
san Illustiss T. Clem. quod offeratur) me à proposito
deterreat Levitas, cum norim illustria haecce capita
non munieris quantitatem, qualitate potius offerten
clementer aspicere. Accipe igitur, Comes Illust.
exiguum quicquid est hocce, quod in Iubentissime T.
Clem. cliens dicat. Erit hic, quod & Ill. T. & Clem.
favorem sibi pariat, & debitam erga Tuam Chobsers
vantiam, in se excitet. In se v. Comes Ill. quia latere
ne nescivisti, perge, quod generosiss. tuo langrini sem-
per proprium voluisti, musis favore, musas favere.

Illis T. & Excell. &

Cliens humiliss.

J. S. F. Respondens.

SECTIO PRIMA

PHILOSOPHIA IN GE-
NERE ET ETHICA IN
SPECIE.

P R E C E P T A.

i.

1. Philosophia est *habitus*, perficiens
animum hominis in cognitione ve-
ri & actione honesti.

2. Dividitur in Theoreticam &
Practicam.

3. Pratica est Prudentia vel Pars
Philosophiae, qua homo ad S. B. ci-
vile obtinendum informatur.

4. Discitur in generalem partem
& specialem.

5. Generalis pars sive Ethica est
prior pars Philosophiae civilis, in-
formans hominem praeceps & ab-

se

*solutè virtutibus, ad consequen-
dam felicitatem civilem.*

6. *Partes ejus duæ sunt ἐνθεοο-
λογία & ἀρετολογία; Illa de Sum.
Bono agit; Hæc posterior de vir-
tutibus ceu medijs ad Beatitudine-
nem duecentibus.*

E X P L I C A T I O.

Ad Præceptum I.

PHilosophiæ nomen, uti notum est, Pythagoræ peperit modestia, deducitur à Græco φιλία & σοφία, quod studium sapientiæ denotat. Et ut diuersæ sunt considerationes, diversas etiam significaciones sortitur, alijs laxius, alijs strictius vocem sumentibus. Placet hanc vice acceptio quâ Sapientiam indigitat quæ circa Realia sit occupata. Dicitur Phil. *habitns*, facilitat n. animatum hominis in cognoscendo & appetendo; Differentia desumitur ab objecto & fine, quod verum & Bonum. illud *contemplari* convenit, hoc agere ne-
cessè est.

Ad II.

Ut vobis est hæc Philosophia Divisio, ita optimè statu minatur ex diversitate
i. *Subjecti*, quod dupl. *Intellectus* &
Voluntas. Itum Theoretica perficit; haec Præctica. ii. *Objecti*, Civiljs philo-
soph. res considerat contingentes, que pro nostro arbitrio fieri vel
non fieri possunt; Contemplativa v.
rebus necessarijs operam impendit.
iii. *Finis*. Activa actionem intendit
quam præcepta eiusdem etiam respici-
unt; Speculativa nudâ cognitione
contenta est. iv. *Morborum quibus me-
datur Philosophia*: Ignorantia intelle-
ctum; malitia voluntatem infecit; utri-
que medicinam facit Philos. iiii Theo-
retica, huic Præctica.

Ad III.

Cum Philosophia induat naturam to-
ti integralis, rectius per prudentiam seu
partem *Philosophie*, quam philosophi-
am, describitur Præctica; cuius itidem
insinuatur obiectum, *homo*; qui quod
in distinctis disciplinis spectetur, addi-
tur

ter modus considerandi quantum s^z.
Sum. B. Civilis est beatus.

Ad IV & V.

Ratione tam *objec*ti* quam *finis* recte ita
secatur Philosophia Practica. Dupli-
ci namque; facie apparent nobis actiones
humanae in quibus radiare honestas de-
bet; *Generaliter* quaten*s* absolute virtuo-
sae & honestae dici merentur, & *Specialis-
ter* seu *applicativ*e** in statu vel civili vel
domestico. *Finis* itidem acquirend*e* vel
generaliter ab homine, vel in *specie* a vi-
ro huius vel illius vitae generis. Unde
pars generalis seu *Ethica* communia tra-
dit honestatis & probitatis fundamen-
ta & principia respectu cuiusque; hominis
abolut*e*, ad beatitudinem civilem obti-
nendam, quae deinceps *Politica* in
Rempubl. *Oeconomica* in domum in-
troducit; Haud secus ac quae pars com-
munis Logic*e* Peripatetic*e* de syllo-
gismo in genere prae*cipit*; Pars pro-
pria ad materiam vel necessariam vel
contingentem applicat.*

Ad VI.

Analytica Methodus quia magis con-
grua censetur disciplinis Practicis Syn-
theticis Speculativis, Εὐθαμονολογια
præmittere Αρετολογια consentane-
um est. Sicut n. iter ingressurus de cer-
to scopo cogitat quo itinera dirigat in-
termedia; Ita in actionibus humanis
certus finis præconcipliendus primum,
ex quo mediorum dein resultat electio
& determinatio.

QUESTIO NES.

I. An detur Philosophia?

Resp. Dari hâc in caligine Philoso-
phiam perorata lis est. datur quippè 1.
Potentia intellectiva, quæ nisi in actum
aliquem deduceretur frustranea foret.
2. *Obiectum*, econceptus s.z. universalis-
simi & modi entis, DÆus, corpora cœ-
lestia, sublunaria, virtutes & vitia, A-
ctiones humanæ variæ in Politia & œco-
nomia etc. quæ omnia cognoscit in-
tellectus mediantibus sensibus internis
vel externis, beneficio specierum intel-

ligibilia, &c. Hæc v. rerum omni-
um & divinarum & humanarum, cor-
ruptibilium & incorruptibilium, no-
titia vel in *speculatione* subsistens, vel ad
praxin tendens Philosophia nomine cen-
fenda venit.

II. Potestnè Philosophia quodam- modo definiti?

Resp. Potest. Quamvis enim Ens sit
per accidens in ratione *unius*, utpote
ex diversis & distinctis habitibus con-
flatum; nihilominus cum inter se ami-
cissimè partes conspirent, connexio-
neq; gaudeat Philosophia majore, &
harmonia, quam alia Aggregata (par-
tiales enim habitus ad totales referun-
tur non solà aggregatione, sed depen-
dentiâ & subordinatione quādam) ni-
hil obstat, quo minus non queat per
certum aliquod genus certamq; diffe-
rentiam, ut alij habitus & disciplinæ,
quodammodo definiri & convenien-
tē satis describi.

III. Re&enè finitur Philosophia per habitum. A 5. Resp.

Resp. Pro diuīsā acceptione & consideratione (vel Habituali vel Systematicā) aliter atq; aliter definitur. Notum tñ: est Philosophiam esse accidens, cuius essentia est inherentia, ut communiter volunt. Subjectum vero primarium propriumq; homo est, quoad animum non corpus. Si in mente existit, erit vel *actus* vel *potentia* vel *habitus*. Ad perturbationum clālēm seu acto. vix comode reducitur.. Si potentiam stas tuas, cave ne omnes idiotas Philosophos feceris. *Habitus* igitur erit, quem ērebri inducunt actus, frequens exercitium firmat, potentia itidem naturalis seu complementum & perfectionem desiderat, ut alias hic conditiones, sic eo quod ajunt pede, præteream.

IV. Quid sentiendum de nobilitate & præstantiā partium Philosoph: inter se? Practicæ scil: & Theoreticæ.

Resp. Neutra suis defraudanda elogis; utra-

utraq; enim maxima commoda afferit
mortalibus. Theoretica tamen à non
paucis præfertur, ratione *constantioris*
objecti, certitudinis item demonstrativæ:
Hæc quippe Numen ipsum, mentes
spirituales, abditissima quæq; naturæ,
rimatur. Ast tanti hæc non sunt, ut
inferioris subsellij sit practica, imo si
Usum species in Repub. & vitâ com-
munis longe præstantior censenda.
Hæc dominium exercet in Theoreti-
cam, undè Philosopho Politica, *Architec-
tonica* disciplina dicta; Hæc possessor
gratiam Dei & hominum conciliat;
Hæc sine vita mortalium misera imo
miserrima foret; Hæc sublatâ nulla un-
quam Respub. nulla civitas, nulla so-
cetas salva & incoluis persisteret;
Hæc vera demum est Philosophia quæ
virtutem factis exprimere docet, nec
sustinet in nudâ & inani speculacione
(quæ etiam cum maximis stare vitijs
potest) spinosis & non raro inutilibus
subtilitatibus morari & subsistere.

V. Ast quem meretur Locum Philosophia inter Facultates?

Resp. Supremum (si Sac. Theologiam
exceperis) idq; de sententia virorum
clarissimorum, nec planè ratione invi-
tâ; habitus quippe præstantiam ex no-
bilitate *objecti* volunt colligi. Ast Me-
dicina circa corpus hominis occupatur.
Juris Prud. insuper bonorum curam ha-
bet. *Philosophia* adhuc altius adsurgit,
nec solum principia & fundamenta u-
triq; facultati substernit, sed & ani-
mum pulcherrimarum rerum cogni-
tione imbuit, vitamq; ad honestatis
normam & præscriptum Legis natu-
ræ & divinæ revocat. *De Philosophia*
hic sermo est, non de Philosopho. *De abstracto*
et procedit de concreto non item.

VI. An philosoph. practica recte secetur in Ethicam politicam & Oeconomicam, seu specie distinctas disciplinas? Neg.

Idem hic *Objectum* in singulis oe-
currat scil: homo civiliter beandus; i-
dem

dem finis, felicitas; eadem etiam *medias*
nimirum *virtutes*. quæ non nisi in gene-
re in Ethicis tractantur. sive respectu
ad certum aliquod vitæ geno; In specie
applicantur à Politico & Oeconomico.

VII. Quodnam Ethicæ subje- ctum?

Resps. *Inhæsionis* est intellectus hominis
Practicus: *Operationis adæquatum & tota-
le*, homo civiliter beatus, quatenus
nimirum in illius actiones rectitudo o-
ptata inducitur: *Considerationis* doctri-
na de S. B. & virtutibus.

VIII. An Ethica sit distincta di- sciplina à Theologiâ? Affir.

Diremptæ sunt hæ disciplinæ, i.
Finibus immediatis. Theologia *Bonum*
præcipue *spiritu de* intendit & ad æter-
nam beatitudinē informat hominem,
Ethica *moralis* urget Bonum, quod ter-
minis hujus vitæ clauditur. ii. *Causis*
Efficientibus seu principijs cognitionis;
Theologia est ex peculiari *revelatione*;
Ethica ex *rectâ ratione* deducta. iii. Sub-

jecto; Theologia circa hominem magis
interiorum & in spiritualibus mortuum
occupatur, civemq; regni spiritualis
instituit pium & religiosum: Moralis
hac doctrina, probum & honestum
efficere conatur, civemq; mundanum.

I X. An Ethica contrarietur
Thol. ? Neg.

Utraq; agit de virtutibus moralibus
liet diversimodè; utraq; easdem usur-
pat definitiones: utraq; ad easdem ad-
hortatur: utraq; legem Dei urget: utra-
què ab ijsdem vitijs dehortatur: utraq;
felicitatem ex honestate & virtute or-
tam intendit: qui igitur committendæ
disciplinæ quæ inter se amicissimè a-
lias conspirant?

X. An Theologus futurus in E-
thicis informari debeat? Affirm.

Non secus ac *Ictus*, qui hinc principia
sua mutuatur, *Theologus* hæc indiget
disciplinâ, hinc quippe virtutum defi-
nitiones transsumit, biñc accuratas di-
visiones, earundem requisita, principio-

rum practicorum pleniorē cognitio-
nē. Et annon scitu necessarium,
nosse quid & quantum in actionibus
moralibus possit homo antē regenera-
tionem, quod abundē patet ex gentili-
um scriptis & exemplis, Undē Doctri-
na Ethica concinnatur..

XI. An Ethica iuentuti prius tradenda quam philosophia Theoretica?

Resp. Affirmativam probant à majori
facilitate, manifestiori veritate, necessi-
tateq; maximā. Certum est humanæ
societatis conservatricem esse *praxin*
Ethicam; non *Theoriam Physicam* aut *Metaphysicam*.

XII. An juvenes in sacrarium Ethices admittendi? Affirm.

Pulchrè Seneca: *Omnis ætatis homines*
hęc Schola admittit. Ethicam ergo audiat,
Casus ait, juvenis, audist senex: audist
Ille ut medicinam: audiat hic ut vitę regu-
lam. Est n. utilis & bonus & malis: Bonis
ut semper virtuti studeant: Malis, ut ab ex-
tremā miseriā tandem resiliant. SE

SECTIO SECUNDA

Dicitur

S U M M O B O N O.

P R E C E P T A.

I.

Sumnum Bonum est operatio animae rationalis secundum virtutem optimam & perfectissimam in vita perfecta.

2. *Estq. Theoreticum vel Practicum.*

3. *Theoreticum est quod ex vero contemplatione resultat.*

4. *Practicum ex actione virtutis moralis emanat.*

E X P L I C A T I O

Ad I.

Definitum dicitur alias felicitas, Beatus, Beatitude, Vita beata etc. Cujus essentia & formalis ratio per definitionem insinuatur. Dicitur *actio seu operatio*, homo n. non adquietem & otium sed ad contemplandum & agendum conditus

ditus est: At cuius est operatio? *Anima*; non ut excludatur totus homo anima & corpore constans, sed ut saltem principium quo indigitetur, quod est anima. Additur *Rationalis* ut excludantur actiones animae vegetantis, ut crescere, nutritri etc. item animae sentientis, ut videre, audire, tangere etc. Secundum virtus sem optimam & perfectissimam; Intellige virtutes omnes in sua perfectione. Quia felicitas cum præstantissima & perfectissima sit actio; perfectissimum etiam postulat fundamentum sive causam absolutissimam. *Vita perfecta* requirit præter maturitatem etatis, iudicij sanitatem; etiam actionum continuationem, communitatem instrumentorum, Bonorum scil. Corporis & fortune, quæ felicitatem promovent & exornant.

Ad II.

Divisio de prompta est præcipue ex obiecto. Duo enim maxima sunt in Philosophia, *judicium veri & finis bonorum*; Nec potest dici sapiens, Ciceronis teste, qui cognoscendi initium aut extre-

mmum appetendi & fugiendi ignorau.

Ad III.

Theoretica hæc felicitas pro objecto
sibi vendicat res necessarias & con-
templationem *Summi Entis* impri-
mis, quæ nobilissima est intellectus
operatio, ad quam proinde & reli-
quarum entiū dirigenda est cognitio
ceu gradus quidam ad superiora seu
immortalia; *Ne peritura in creaturarum
consideratione exerceatur curiositas,* se-
cundum monitum Augustini.

Ad IV

Hoc totum hominem concernit,
eumq; in hæc vitâ beatum efficit,
undè rectius *contemplativum* dicitur
ordinari ad bonum hoc, quam vice ver-
sa. Et licet *Desq̄ēv* à non nullis sta-
tuatur cum animâ rationali conjun-
ctius esse bonum, magisq; propriam
ejus functionem; Non minus tamen.
homini toti convenit rō πράττειν
sive agere secundum virtutem; Quod
in civili hæc societate utramq; facit
paginam.

QVÆ-

QVÆSTIONES.

I. An detur aliquis actionum
humanarum ultimus finis? Aff.

Tritum est: *Deum & Naturam nihil
frustra facere*, universa namq; natura
ad certum ordinata est finem, quidni
& homo ejusq; actiones? Est præterea
homini appetitus datus, qui si certum
quid non appeteret, vanus foret & in
infinitum procederet, quod ab-
sonum.

II. An finis & Bonum sint idem?

Resp. *Formaliter* considerata non
sunt idem, nec quoad *reciprocationem
actualem*, sed *potentiam*.

III. Quid Bonum & Quotuplex?

Resp. Boni variæ *definitiones* &
divisiones videantur apud *Metaphysicos*.
Clara satis videtur descriptio, qua di-
citur esse id *quod omnia appetunt*. Ce-
lebratur in Ethicis divisio quâ *bona* alia
sunt *Animi*, ut *virtus* ejusq; *actiones*;
Alia *corporis*, ut *pulchritudo*, *sanitas*,
robur, *vigor*, *sensuum* etc. Aliâ For-

~~est~~ ut opes, honos, bona fama, Nobilitas etc.

IV. In quo consistit essentia S. B. Civilis?

Resp. Non i. In *voluptate* vel *animi* vel *corporis*; *Illa* enim potius S. Boni est immediatum consequens seu signum perfectæ operationis: *Hæc* nobis cum belluis comnis, nō est diurna, hominem sapè corumpit non perficit. Nec ii. In *Honore* *signi* vel *meriti*. *Hic* namq; proprietas & affectio est inseparabilis S. B. non ipsa essentia: *Iste* propter virtutem expetitur, inconstans est, ab aliorum pendens nutu & arbitrio; iuxta illud: *Honor honoratus est non honorati*. Nec iii. In *Divitiis* & *affluentia* *rerum omnium*. Possessio nes enim malis & bonis communes esse possunt: Propter usum expetuntur: violentæ dicuntur Philosopho: Et ut cum molestiâ & maximis curis interdum parantur; ita adhuc majoribus asservantur & non raro exquisiti.

tissimis cum doloribus omittuntur.
Nec IV. In *Ideâ Platonicaâ*; Cum incer-
tum sit quid per eam intellexerit *Plato*.
Præticum insuper hic investigandum
est bonum, non *speculativum* quale
alias ex contemplatione Idearum
propullulat. Sed V. fundamentalis &
formalis ratio S. B. *In virtute eiusq; *continuâ actione* reè è afferitur, non
tam propter autoritatem *Aristotelis*,
quam rationes alias, ut & argumento-
rum, quibus impugnari solet, facilem
resolutionem & destructionem.*

V. An homo sit capax S. Bonj in
hac vitâ?

Resp. Quamvis vita humana mi-
serijs & calamitatib⁹ undiquaq; refer-
ta sit; non tamen omnem felicita-
tem plane respuit: modo distinctio
teneatur int̄er felicitatem in hac vitâ
omnimodam, Consummatam, omnibusq;
numeris absolutam, qualis in Adamo
antē lapsum: Et Qualemq; inchoa-
tam & relativè summam pro ratione vitæ
hujus

hujus, vel imbecillitatis humanae.
Hanc acquiri posse non negandum,
licet illa in hac vita minime paretur.
Ubiq; enim datur virtus ejusq;
exercitium, ibi felicitas secundum
essentiam detur necesse est. Et frus-
traneus insuper esset appetitus S. B.
si illud nullus hominum posset in-
dipisci.

VI. An S.B. intendatur & remit- tatur?

Resp. Felicitas seu S.B. gradus recipit
non ut est, sed prout inest: Non ra-
tione sui, sed subjecti: non respectu
& siæ seu essentia, sed ὑπάρχεισ, seu
existentia.

VII. Requiritnè S.B. etiam Bona Corporis & Fortunæ?

Resp. Non Ad Actum *Essentia* sed
Existentia ut loquuntur, est quippe S.B.
sibi sufficiens fixum & constans; bona
& externa de facili aufugiunt, desti-
tuuntq; possessorem. Ubi adhuc
splendorē addunt instrumentorumq;
sub-

subeunt partes: ubi defunt S. B. non perimunt sed obscurant: non tollunt sed labefactant, quo miūs felix actio-
nes virtuosas planè exerat. Nō tamen efficiunt ut ex beato miser fiat, ex vir-
tuoso vitiosus. Nam sapientis animus, ma-
gnitudine consiliij, tolerantia rerum huma-
narum, virtutibus deniq; omnibus, ut menis-
bus septus, vincit aut expugnari nād facile
potest.

VIII. Sed suntē illa Externa, ut
divitiae, sanitas, honores, &c.
dicenda bona? Affir.

Nimis rigidi fuēre *Socii Negati-*
vam tuentes. Licet enim beatitudo
in his *primario* non consistat, indiget
tamen hisce ceu instrumentis & orna-
mentis uti dictum. Quid? quod i-
psa Scriptura, opes & honores &c.
Dei dona appellat & tanquam siogu-
laris pietatis præmia justis pollicetur.

IX. An S. B. morte hominis abo-
leatur?

Resp. Si *Civile* & *Philosophicum* species

bonum certum est illud morte hominis finiri. Neq; enim homo mortuus amplius vivit vitam civilem nec actio-nes edit morales. *Exercitium* igitur & *Effessus* S. B. extinta est : Licet *Memo-ria* & *Encomium* felicitatis apud sus-peritites maneat. Immortale tamen decus virtute paratur, juxta vulgatum: *Vivit post funera virtus.* Et: *Dignum Laude virum musa vetat mori.*

X. Daturne sum. Malum S, Bono oppositum ? Aff.

Ut enim virtutis continuata actio venit nomine S. Bi; Ita ex adverso, vitium ejusq; frequens exercitium *Sumum dicitur malum extremaq; miseri-ris*, quæ nihil est aliud, quam actio im-proba prodiens ex *vicio* prefecto in-*actate perfecta.*

SECTIO TERTIA

De.

ACTIONUM HUMA-NARUM ADIUNCTIS & Principijs.

P R A C E P T A.

I.

- A ctionibus accidentiis humanis in-
vitum & voluntarium.
2. Actio invita, qua quis vel vicea-
ctus, vel per Ignorantiam quid
committit.
3. Estq; duplex violenta vel impru-
dens.
4. Violenta cuius causa externa est
talvis quidem, ut nihil conferat ad
eam qui agit aut patitur. V. g. Si
quem procellæ ventorum ad scopu-
los appellant: Vel si fur ad carce-
rem ducatur.
5. Imprudens seu per ignorantiam
est, qua ab agente circumstantia-
rum quarundam singularium i-
gnaro, culpe & fraudis vacuo,
proficiuntur, & subsequentem ha-
bet pœnitentiam.
6. Actio voluntaria est cuius prime-

cipium est in ipso agente singulari
circumstantias scientes.

7. Spontaneæ actionis Principia seu
requisita sunt tria: Consultatio,
Electio & Volitio.

8. Consultatio est ratiocinatio de me-
dijs quibus ad finem pervenitur.

9. Electio est appetitio præmeditata
corum quæ à nobis fieri possunt.

10. Volitio est appetitio boni cum ra-
tione.

11. Huc peditat Liberum Arbitrium,
quod modus est quo voluntas ali-
quid pro placito vult vel non vult,
secundum intellectus judicium.

EXPLICATIO.

ad I.

Quod Cicero de injuria nonnullibi
dicit: Per multum interesse, utrum
perturbatione aliqua animi, que plerumq;
brevis est & ad tempus, an consultio & cogi-

gatò quid fiat: Leviora enim esse que res
pentino aliquo motu accidentunt, quam ea quae
meditata inferuntur. Id appositiè ad or-
thines actiones humanas quadrare cer-
tissimum est quo enim animo quidq;
fiat diligenter pensandum. An ul-
trò quis & spōtē agat, an destibato ani-
mo vel invitus quid committat, an ex
affectu & imbecillitate. Quod qui
ignorat, eum totius vitæ rationes i-
gnorare necesse est, ad stipulante Clas-
siss. Hornejo. Unde & hujus do-
ctrinæ necessitas oppidò inclarescit.
Sine hâc enim nec virtus definiri,
nec vitium ritè cognosci, nec judex in
foro suo munere ritè defungi poterit.
Imo hâc sublatâ, vel insuper habitâ
totius Ethicæ & civilis doctrinæ cor-
ruit fundamentum. Unde etiam hic
non immeritò locum sortitur illud;
Ubi definit Ethicus, ibi incipit Iuris consul-
tus. Divisionem proindè mox insi-
nuare placuit, ut differentiæ actio-
num saltius non nihil innotescant,
Mixtam non dubitantes ad Spontaneas

am referre, ut ex Quaſtione. patebit.

Ad II. & III.

Describitur actio invita ex colleſione eorum quæ ſub ea continentur. Ut enim quod ſpontē fit ex præcedente ſcientiā & appetitu originem ducit; Ita ex adverſo inviti eſt conditio, ut ubi appetitus impediatur vi geritur res; ubi ſcientia deſideretur, ignoratiā principiū & cauſa cenſetur actionis.

Ad IV.

Notandum hic violentum & neceſſarium non pari paſſu ambulare. Hoc latius ſe diſfundit; Illud arctioribus terminatur limitibus. Sic ignis neceſſariò quidem urit non tamen modo violento. &c. Deinde violentum non eſt uniusmodi, aliud enim cogit ad modum cauſæ Efficientiū; Aliud ad modum Objecti. Prior violentia hu- ius eſt loci: Posterior neutiquam, cum laſeratione actiones noſtræ quæ etiam ſpontē fuſcipiuntur & cum vo- luptate perficiuntur, reddantur invitæ & violentæ. Unde non ſufficit prin-

cipium duntaxat esse externum sed
requiritur insuper ut sit id *contra consen-*
tum internum & in petum voluntatis, nec
solum is, cui vis infertur agendo non
adjuvet istam rem ; sed nec volunta-
tem patiendi adferat.

Ad V.

Per ignorantiam hic non intelligitur
Nescientia. Hæc enim & eorum est quæ
scire planè non possumus, magisq;
negationem involuit, ut privatio-
nem ignorantia. Quæ vel est *prava*
dispositionis, Error alias dicitur, cum
quis judicat rem aliter esse, quam est.
Vel *pura negationis*, quæ est cognitionis
privatio, non cum positivo aliquo
conjuncta judicio. Ultraq; principi-
um esse potuerit actionis invitæ, non
quidem per se & propriè, sed quatenus
tollit *scientiam* quæ inhibitura es-
set actionem istam.

Ad VI.

Voluntaria actio duo præsupponit
& cognitionem & voluntatem uti dictum,
estq; in duplii differentiâ, vel enine

ex subitis affectibus, irâ, amore &c.
absq; deliberatione & proposito ante-
cedente resultat; vel ex προαιρέσεως,
deliberatâ voluntate & destinato pro-
posito. Ultraq; spontanea est & vo-
luntaria. Et licet affectus insurgant
interdum; domandi tamen sunt &
corrigendi, quod nisi fiat ex frequen-
tatione astuum, facile vires & perti-
naciam acquirunt.

Ad VII.

Notandum actiones esse vel Interio-
res vel exteriores. Exteriorum prin-
cipia hic recensentur, utpote quæ
in lucem exeunt & oculis hominum
subjiciuntur. Interiores & exterio-
res pro *adæquato principio* agnoscunt
ipsam voluntatem liberam in agenda cum
rectâ ratione.

Ad VIII.

Consultatio mediorum tantum est non
finis. Nec enim medicus an sanare;
nec orator an persuadere debeat con-
sultat. Nec de *præteritis & impossibili-*
tibus aut plane fortuitis ulla est con-
sulta.

sultatio sana; sed futuris quæ à nobis
fieri vel obtineri sperantur.

Ad IX.

Electio filia est consultationis &
non secus ac illa circa *mesia* occupa-
etur. Differt tamen à consultatione
z. *subjecto*; hæc facultatis est cognos-
centis: illa vero appetentis seu volun-
tatis. *i. Tempore*: hæc præcedit illa
sequitur.

Ad X. & XI.

Voluntatis objectum *bonum* est,
quodq; rationem habet finis, hunc ta-
men præcipue volitio intendit, de mes-
dijs non æq; sollicita. Cum volunta-
te indissolubili nexu cohæret *Libe-
rum arbitrium* quod est modus quidam
ipsius voluntatis, seu ipsa voluntas
libera. *Liberum* intellige quod in
utramq; partem inclinare potest. Si-
vè *Libertus* exhibeatur *contrarietas*,
quā ex duobus objectis propositis liber
eligitur unum, negligitur alterum:
Sivè *contradictionis*, qua circa unum

objectum positisq; omnibus requisitis
ad agendum, voluntas agere potest
vel non agere, velle & non velle.

Q U E S T I O N E S.

I. An detur actio mixta qua
partim nolentes partim vo-
lentes aliquid efficimus?

Resp. Non negandum eiusmodi in-
terdum dari actiones in quibus & invi-
tum & spontaneum quasi miscentur.
Interim cum actiones estimandae ve-
niant ex circumstantijs & prout in si-
gularibus exercentur, jam non subsistit
ratio, cur non commode ad spontane-
as referri queant, immo simpliciter vo-
luntariæ sunt ratione Principij, vos-
luntatis & cognitionis circumstantia-
rum & mediorum, cum non solum il-
la velimus quo propter se appetuntur,
sed & quæ propter aliud. Quare mer-
ces ejcere cum periculi magnitudo
svadet spontanem est simpliciter: Si
quid violenti habet id omne oritur ab
additâ conditione: Si periculum non

immineret; Et quatenus consideratur extra illum casum, sive prout acies cumstantijs mente abstrahitur.

II. An Ignorantia semper excusat? Neg.

Diversæ sunt ignoratiæ Divisiones. Est alia *Universalis* vel *Particularis*: Alia *Iuris* vel *Facti*: alia *affectata* vel *crassa* & *supina*. alia *vincibilis* vel *invincibilis*: alia *antecedens* *concomitans* vel *consequens*! quarum definitiones videantur passim apud *Jetros*, & *Ethiscos*. Ex quibus ignorantia *Iuris*, *universalis*, *affectata*, *crassa*, *vincibilis* & *consequens*, non reddunt actionem Invisitam nec factum excusant; *Particularis* v. & *facti*, *invincibilis* & *antecedens* veniam merentur & excusant si non a toto at a tanto, sinon ignorantem, at a re ignorantia interdum, præcipue ubi pœnitentiam habet subsequentem. Notetur & illud, aliud esse ignorantem agere & aliud per ignorantiam. Hoc dicitur cum ignorantia causa princeps est

actionis; Illud v. cum aliud quiddam
quod ignorantiam induxit radix &
origo est perpetrati sceleris: Hos la-
tius patet; illud minus.

III. Daturne aliqua actio indiffe- rens?

Resp. Ut in Individuo exercetur actio
nulla datur quae non sit vel bona vel ma-
la, ratione finis cum rectâ ratione vel
consentientis vel dissentientis: Gene-
raliter vero spectata actio, datur indiffe-
rens, ut stare, ambulare, edere &c.

IV. Daturne actio simpliciter ma- la?

Resp. In genere naturæ omnes actiones
bonæ. Entia quippe sunt & à Deo
sustentantur. At in genere moris seu
moraliter quatenus libere fiunt, inq; bo-
num vel malum finem diriguntur, se-
cundum vel contra normam rectæ ra-
tionis, vel bonæ vel malæ existunt.

V. Estne actio semper à solâ finis intentione æstimanda? Neg: Requiruntur insuper media legitima &

& licita ad finis adeptionem. Bonum enim ex integra causâ existit, malum ex quolibet defectu oriri potest.

VI. An semper inter duo mala minus malum eligendum?

Resp. Intelligendum illud effatum de malis *tristibus* & *molestis* non verò de malis *inhonestis* & *turpis*, et aenam quam sunt facienda aut eligenda. Quod enim intrinsicè malum est nullo extrinseco rationem boni inducere potest.

VII. Ferturnè voluntas in malum quâ tale?

Neg. Namq; Quoad *Actum volens* di, non potest appetere nisi quod sibi conveniens est. Sive id ita revera sit sive speciem quandam boni præ se ferat Quid enim appetitus aliud est, quam inclinatio appetentis in aliis quid? quis vero inclinet ad id quod noxiū & inconveniens videtur?

VIII. Potestnè voluntas cogi?

Resp. Actus voluntatis sunt vel *Elici-*

ti qui in ipsâ voluntate immediate;
& Imperati qui ad imperium voluntatis ab alijs potentijs eliciuntur. Quoad istos nunquam cogi potest coactione propriè sic dictâ. Impossibile enim esse tam elicere talem actum, qui non sit secundum ipsius inclinationem. Horum intuitu coactio locum habere potest, dum in alijs potentijs aliter ab externo principio geritur, quam ipsa imperat sive fierivelit. Licet & hæc coactio minus propria sit, cum non ipsa voluntas sed facultates potius inferiores cogantur & ab imperio rationis abstrahantur,

IX. An detur in actionibus humanis Libertas? Aff.

In spiritualibus nullam esse libertatem residuam constat; in civilibus vero manifesta est. Experientia id abundè confirmat. Possimus enim varia pro libitu agere & non agere, loqui, vigilare, dormire, &c. Communi populorum consensu leges feruntur &

statuta quæ frustranea forent & super-
vacua, si necessariò singula fierent; fru-
stra itidem virtuti honores & præmia
tribuerentur, frustra pœnis improbi
coercerentur si nihil libertatis animis
insideret; frustræ itidem omnes de-
liberationes admonitiones, preces, &c.
quod quam sit à veritate alienum, ne-
mo non videt.

X. Quo speat lib. Arbitrium?

Resp. Ad intellectum seu fontem, princi-
pium, fundamentum & partem diri-
gentem. Ad voluntatem v. tanquam ad
usum & partem exequentem. Formæ
itaq; Libertatis est in Voluntate tan-
quam propria sedē.

Tantum de his utilissimis pariter ac
nobilissimis materijs. Has, licet strictim, ut
q; alias ferè omnes controversias Ethices
non piguit hoc intervallo priuatum optimè
natus ingenij proponere, præcepta virtu-
tum explicare, argumentis pro & contra ro-
borare. Addita insuper Corollaria ex alijs
deprompta scientijs cum Axiomatibus Phi-
losophicis in disputationib; maximè frequē-

tatis: Quorum Theoria non parum ut spes habet, applicatione ad realia adjuta. Ex quibus omnibus hæc duntaxat impræsentias rum rectè judicantium oculis subjiciuntur. Fasit Deus ter Optimus ter maximus, ut hic ita finem intendamus actionesq; componamus ne ab extremis illâ metâ & scopo ultimo, contingat aberrare.

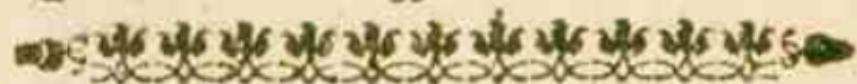
COROLLARIA.

I.

1. An in bestias cadat ratio? Neg.
2. An serpentes nascantur ex corpore humano? Neg.
3. An absentium sermones (ut vulgo persuasum) aurium tinnitus sentiantur? Neg.
4. An Sagaram probatio per aquam frigidam certa sit et indubia? N.
5. An furtum sit capitale? Aff.
6. Aes stillatio sanguinis in caderere, homicidæ præstiam infallibiliter arguat? Neg.
7. Vitrum nobilitatem illustriorem red-

reddant literæ, an arma? Resp. à
literis tant rationes non invalidæ.

8. An conatus in delictis interdum
puniatur? Aff.

Præstantissimo & Politissimo Iuveni

Dn. JOHANNI FORSENIO
S.R.M.tis Stipendiario Studiosissi-
mo commensali & discipulo perdi-
lecto de Philos. Pract. In genere, Summo
Bono civili & Actionibus humanis
docte differenti.

En velut ingenio polles dilecte Iohannes
Sic animū decoras morib⁹ ingenuis
Disceris hinc docte qd sit vita moderat⁹

Civilius, magna dexteritate tuā. (trix
Quidq; bonum sum qd actio sit violēta

Et quæ sponte fluat, ritè docere potes.
Eclariora p̄ergas doctos haurire liquores

Fonte, quoad fias grāde dec⁹ Patriæ.

Moris & amoris ergo apposuit

NICOLAIUS L. NTCOPENSIUS
Leg. & Poet. Prof. & p.t. Fac. Phil. Decanus,

Ingenium doctis, J A N N E S, discursibus ornata,
Virtutis studio vita probata manet.
Lectione priva placet, nec publica displicet ullus,
Misces cum doctis verba diserta viris.
Practica quid sit Vita doces, quidve Actio planas,
Ipsa & quid Sumnum re, unde beare, Bonum.
Hinc, modo perlistas, tibi laus suppulat amplius.
Et dabitur magno fœnore honoris apex,

*Doctrina & moribus politissimo
Dn. Resp. animitus adplausit.*

JOHNNES de Jordan
Nob. Fin!

Practicæ demostras, Forseni, Preſide docto.
Ecce tibi magnos cumulabis laudis ho-
nores.

Illa etenim veris, homines virtutibus ornant,
Et facient tandem felices claudere vitam.
Cæptum fac polias, surget tibi gloria magna.

Præstantiss. Dn. Responden-
ti, amico in paucis perdis-
lecto, gratulabundus
subiicit.

GUSTAVUS ANDREÆ
ÆIMÆLEHS.

